Kunnskapsdepartementet

Strategi

Freds- og menneskerettighetssentrene

En felles strategi for freds- og menneskerettighetssentrene

Forord

Menneskerettigheter og toleranse står sterkt i Norge. Det arbeides aktivt for å fremme fredsarbeid og mellommenneskelig forståelse i Norge gjennom undervisning, forskning og formidling. Temaene er også i mange sammenhenger en viktig del av norsk utenrikspolitikk.

Vi lever i en tid der mange opplever økt polarisering i samfunnet: Vi ser flere hatefulle ytringer enn vi har sett på svært lenge. Det er viktig med en samordnet innsats over mange år for å få bukt med dette. Regjeringen Solberg har styrket innsatsen mot antisemittisme, rasisme, hatytringer, radikalisering og voldelig ekstremisme. Høsten 2016 ble *Strategi mot hatefulle ytringer* og *Handlingsplan mot antisemittisme lansert*. I 2014 kom *Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme*, en plan som hele tiden fornyes i takt med aktuelle utfordringer.

Strategier og handlingsplaner løser ikke alene utfordringer. Det kreves en felles innsats fra mange aktører. Kunnskapsdepartementet gir støtte til syv freds- og menneskerettighetssentre som formidler demokratiske verdier og holdninger til besøkende, og særlig barn og unge: Holocaust-senteret, Falstadsenteret, Stiftelsen Arkivet, Nansen Fredssenter, Narviksenteret, Det europeiske Wergelandsenteret (EWC) og Raftostiftelsen. Hvert senter har sin historie og bakgrunn, som reflekteres i navnet.

Sentrene bidrar på hver sin måte til å styrke ytringsfrihet og toleranse. For eksempel leder Holocaust-senteret arbeidet med *Dembra – demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme*. Dembra er et tilbud om kompetanseutvikling i skolen, som skal bidra til forebygging av rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger. Dembra gir støtte i skolenes arbeid med en rekke aktuelle utfordringer for demokratiet og et mangfoldig samfunn, fra gruppefiendtlighet som antisemittisme og islamfiendtlighet og ekskluderende holdninger mot rom, til radikalisering og voldelig ekstremisme. Falstadsenteret (Trøndelag) og Raftostiftelen (Bergen) er allerede koblet på arbeidet med Dembra i sine regioner, og flere av sentrene vil gradvis bli dratt med i den nasjonale spredningen av Dembra. Freds- og menneskerettighetssentrene vil blant annet gjennom dette arbeidet ha en viktig rolle i bevisstgjøringen av barn og unge også i årene som kommer.

Sentrene utfyller hverandre temamessig og gir grunnlag for en sammensatt, landsdekkende og helhetlig politikk med internasjonale samarbeidsrelasjoner på en rekke områder. Sentrene er selvstendige. Det er viktig for at de skal ivareta sin funksjon og rolle. Samtidig mottar de betydelige statsstøtte. Strategien fremhever noen viktige fellestrekk som jeg håper vil bidra til at sentrene i større grad enn før kommer sammen, lærer av hverandre og blir bevisst den felles rollen de har i arbeidet ut mot samfunnet.

Med vennlig hilsen,

Torbjørn Røe Isaksen
Kunnskapsminister

Innhold

Forord 3

Innledning 5

Bakgrunn 6

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) 7

Falstadsenteret 8

Stiftelsen Arkivet – Senter for historieformidling og fredsbygging 9

Nansen Fredssenter 10

Narviksenteret 11

Det europeiske Wergelandsenteret (EWC) 12

Raftostiftelsen 13

Arbeid med barn og unge 14

Forskning- og dokumentasjon 16

Internasjonalt arbeid 17

Utvikling ved fredssentrene 19

- Finansiering 19
- Investeringer i lokaler 20

En felles strategi for statens innsats for freds- og menneskerettighetssentrene 21

Innledning

Strategien for freds- og menneskerettighetssentrene omhandler syv uavhengige stiftelser som på hver sin måte bidrar til å fremme demokratiske verdier og holdninger, særlig rettet mot barn og unge. Sentrene hadde besøk av i overkant av 26 000 elever i 2016. Totalt har sentrene nådd ut til nærmere 100 000 personer samme år[1]. Behovet for kunnskap om menneskerettigheter er økende. Det høye antallet elever som besøker sentrene hvert år viser hvor viktige sentrene er i arbeidet med å fremme demokratiske verdier og holdninger i samfunnet.

Kunnskapsdepartementet er ansvarlig for statlig støtte til stiftelsene som er omtalt i strategien:

1. Senter for studier av Holocaust og livsynsminoriteter (HL-senteret)

2. Falstadsenteret

3. Stiftelsen Arkivet - Senter for historieformidling og fredsbygging

4. Nansen Fredssenter

5. Narviksenteret

6. Raftostiftelsen

7. Det europeiske Wergelandsenteret (EWC)

Felles for sentrene er at de bidrar med dokumentasjon, forskning, undervisning og formidling innenfor områdene demokrati, fred og menneskerettigheter, minoriteter og folkemord. Sentrene arbeider i ulik grad både regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Hvert av sentrene har sitt regionale eller lokale særtrekk, men en fellesnevner er at de er bygget opp rundt en idé eller en historisk hendelse og situasjon som har skapt og utviklet det unike ved det enkelte senteret.

Freds- og menneskerettighetssentrene er etablert i ulike deler av landet, noen med utgangspunkt i et minnested eller en bygning av historisk verdi (Stiftelsen Arkivet, Falstadsenteret, HL-senteret) eller lokalisert på stedet for en viktig hendelse (Narviksenteret). Minnested, gjenstandssamlinger og arkivmateriale inngår i formidlingsarbeidet. Det historiske perspektivet er viktig i alle de nevnte sentrenes formidlingsarbeid, men mye av arbeidet er rettet inn mot tema og problemstillinger som er aktuelle i samtiden. Historien benyttes slik som ramme for å behandle dagsaktuelle tema. Andre sentre har samtidsutfordringer som utgangspunkt og retter sine aktiviteter mer direkte mot fredsarbeid, menneskerettigheter, internasjonalt samarbeid og mellommenneskelig forståelse (Raftostiftelsen, Nansen Fredssenter, The European Wergeland centre).

[1] Det europeiske Wergelandsenteret er ikke medregnet, da senterets aktiviteter for det meste skjer internasjonalt. Majoriteten av antall deltakere har derfor ikke besøkt senteret.

Bakgrunn

Ved behandlingen av Dok 8:127 S (2014-2015), jf Innst. 21 S (2015-2016) den 10. november 2015 ba Stortinget regjeringen utarbeide en strategi for freds-, dokumentasjons- og formidlingarbeid. Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2016 viser Stortingets Kirke-, utdannings-, og forskningskomité i Innst. 12 S (2015-2016) til vedtaket som ble gjort i forbindelse med behandlingen av Dok 8 forslaget. Komiteen sier at fredssentrene som finansieres over Kunnskapsdepartementets budsjett er underlagt visse føringer gjennom tilskuddene de mottar fra staten, men at det er viktig at de har stor grad av frihet i valg av innhold, arbeidsmetoder og arbeidsform.

Med bakgrunn føringene fra komiteens innstilling og debatten i Stortinget, har Kunnskapsdepartementet valgt å begrense strategien til å gjelde de syv freds- og menneskerettighetssentrene som får tilskudd over departementets budsjett.

Ettersom sentrene er stiftelser, og dermed uavhengige og selvstendige, har det vært viktig for departementet at sentrene ble involvert i arbeidet med strategien og fikk mulighet til å komme med innspill. Kompetanse Norge forvalter tilskuddene til seks av sentrene[2], og fikk i oppdrag å samle disse innspillene, få frem et grunnlag for strategien og arrangere et eller flere seminarer med representanter for de syv fredssentrene. Kunnskapsdepartementet har i tillegg hatt strategien på en egen høringsrunde hos de aktuelle sentrene og hos berørte departementer.

Innspillene til sentrene er godt ivaretatt i strategien. Uavhengigheten til sentrene er ivaretatt, samtidig som fellestrekk er fremhevet.

Freds- og menneskerettighetssentrene som er omtalt i denne strategien mottar et fast tilskudd over Kunnskapdepartementets kapittel 255. Målet for tilskuddene er at de skal utføre formidling og undervisning, noen også forskning og dokumentasjon. Målgrupper er utdanningsinstitusjoner og allmennheten, med særlig vekt på barn og unge. Flere av sentrene mottar også støtte gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS)[3].

Gjennom det faste tilskuddet har de fått muligheter til å utvikle arbeidet med formidling, undervisning og forskning, i tillegg til å finansiere drift og utstillinger. Flere av sentrene har siden 2010 fått betydelig økte midler til utvikling ved eget senter, ikke minst til å forbedre de fysiske rammebetingelsene. Narviksenteret, HL-senteret, Stiftelsen Arkivet og Falstadsenteret har alle fått midler til utbygging og utvikling av egne lokaler. Dette vil påvirke innholdet i arbeidet, blant annet ved at de kan utvikle aktiviteten og ta i bruk nye lokaler til utstillinger.

Første del av strategien presenterer de ulike sentrene hver for seg, med vekt på særtrekk. De neste tre delene omhandler sentrenes felles oppgaver, som innebærer arbeid med barn og unge, forsknings- og dokumentasjonsarbeid, i tillegg til det internasjonale engasjementet. Selve strategien presenteres i del tre.

Foto: Narviksenteret. Symboler brukt i undervisning for fred 1.-4. trinn.

[2] Unntaket er EWC som utbetales direkte fra Kunnskapsdepartementet.

[3] Den kulturelle skolesekken (DKS) er en nasjonal satsing som skal bidra til at alle skoleelever i Norge får møte profesjonell kunst og kultur av alle slag. Den kulturelle skulesekken er et samarbeidsprosjekt mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Kulturtanken (tidl. Rikskonsertene) fikk i 2016 det nasjonale ansvaret for ordningen.

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret)

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) forsker på, underviser om og dokumenterer Holocaust og andre folkemord, menneskerettigheter og minoriteters vilkår i moderne samfunn, herunder emner som antisemittisme, rasisme, ekstremisme, hatprat og udemokratiske holdninger. HL-senteret er lokalisert i Villa Grande på Bygdøy i Oslo og hadde 38 354 besøkende i 2016. Senteret arrangerer faglige konferanser og seminarer med norske og internasjonale deltakere, i tillegg til å formidle kunnskap gjennom en lang rekke aktiviteter og arrangementer ovenfor allmennheten.

HL-senteret ble opprettet som en frittstående stiftelse av Universitetet i Oslo (UiO), på oppdrag fra Stortinget i 2001, og yter kunnskapsservice på mange plan overfor allmennheten og det offentlige. Senteret har fast samarbeidsavtale med UiO, deltar i norske og internasjonale forskningsprosjekter og samarbeider med institusjoner i mange land. Forskningen ved senteret spenner fra historiske temaet til aktuelle samfunnsutfordringer i dag.

HL-senteret har i 2017 ca. 30 årsverk, fordelt på dokumentasjon, undervisning og annen formidling, en egen forskerstab med forskere, mastergradsstudenter og doktorgrads-stipendiater tilknyttet forskjellige prosjekter, og en administrasjon. Senteret er sekretariat og juryleder for Benjaminprisen som Kunnskapsministeren årlig deler ut til en skole som aktivt arbeider mot rasisme, diskriminerende holdninger og handlinger.

HL-senteret opplever en klar økning av besøkende elever, studenter og lærere. Den generelle samfunnsutviklingen, senterets deltakelse i den kulturelle skolesekken og flere prosjekter initiert av Utdanningsdirektoratet, bidrar også til større interesse for senterets temafelt og undervisningstilbud. HL-senteret leder Dembra-prosjektet (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme), som senteret utviklet i samarbeid med Det Europeiske Wergelandsenteret og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS) ved Universitetet i Oslo. I skoleåret 2016/17 står HL-senteret for utvidelse og kompetanseutvikling av Dembra.

Foto: HL-senteret

Falstadsenteret

Falstadsenteret tilbyr undervisning om Falstad fangeleir, andre verdenskrig og menneskerettigheter til elever, studenter, voksne og andre grupper. I 2016 hadde Falstadsenteret 13 697 besøkende, hvorav 6621 var elever i grunnskolen. Antallet besøkende elever har en økning de siste årene, og utgjør den største besøksgruppen. Mange elever kommer gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS).

Senteret har i de siste årene utviklet flere undervisningsopplegg rettet mot Universitets- og høyskolesektoren og studenter fra NTNU og Nord Universitet utgjør en stadig økende del av besøkstallet.

Foto: Falstadsenteret

Undervisning er kjerneaktiviteten ved senteret, og *Prosjekt Falstad Minnelandskap*er et tverr-faglig, flerårig dokumentasjons- og formidlingsprosjekt som skal styrke det pedagogiske tilbudet, og gi de besøkende mer kunnskap om det tidligere leirområdet. Menneskerettigheter og historie er sentrale tema i undervisningen. Undervisningen har som mål å bidra til økt forståelse av sammenhenger mellom fortid, nåtid og framtid. Stedets historie ligger til grunn for å fremme refleksjoner rundt menneskerettigheter og demokrati.

Grunnforskningen ved Falstadsenteret er i hovedsak knyttet til fangehistorie fra andre verdenskrig, både fra Falstad og resten av det nazistiske leirsystemet. Norsk fangehistorie har nære forbindelseslinjer til det europeiske holocaust, utryddelseskrigen i øst og konsentrasjonsleirene i Nazi-Tyskland. Forskningen skal bidra til økt kunnskap og engasjement for demokrati og menneskerettigheter i vår tid. I tillegg er forskningen innrettet mot kollektive minner om fangehistorien og holocaust. Dette studiefeltet er tverrfaglig, og omfatter fag som kunst og arkitektur, arkeologi, didaktikk, historie og andre kulturfag. Utvikling og formidling av forskning skjer gjennom publikasjoner, digitale ressurser, konferanser, utstillinger og internasjonale nettverk.

Foto: Falstadsenteret

Falstadsenteret har tett kontakt med flere skoler i sin region. Senteret har i 2016/2017 gjennomført Dembra-opplegg med to skoler; Lundamo og Levanger. Ved Falstadsenteret bruker de mye tid på tett oppfølging og møter med skolene, særlig i forankringsarbeidet. Dette har de blant annet gjort ved å invitere lærere og elever til workshop på senteret. En viktig tilleggskomponent for senteret er satsingen på å involvere elevene direkte i Dembra. I tillegg til workshop om utfordringer på skolen inkluderes elevrepresentanter i skolenes prosjektgruppe. Dette har avdekket interessante ulikheter i oppfatning mellom lærere og elever. Falstadsenteret har etablert en referansegruppe på NTNU. Gruppen fungerer som en kunnskapspool for skolene og tilbyr blant annet foredrag om aktuelle temaer.

Stiftelsen Arkivet – Senter for historieformidling og fredsbygging

Stiftelsen Arkivet – Freds- og menneskerettighetssenteret på Sørlandet holder til i den tidligere statsarkivbygningen som i årene 1942-45 var Gestapos hovedkvarter på Sørlandet. Siden åpningen i 2001 har det vært holdt arrangement, markeringer og konferanser for å formidle historie og kunnskap knyttet til byggets historie under slagordet «Større rom for menneskeverd». Virksomheten har en god forankring i Agderfylkene, og nesten alle kommuner sender ungdomsskoleklasser til omvisning og undervisning.

Stiftelsen er samlokalisert med FN-sambandet Sør, Røde Kors og Amnesty International. Fra 2016 er disse lokalisert i en nabobygning som nå bygges sammen med Arkivets bygning.

Historiene om hva som hendte på Arkivet under 2. verdenskrig representerer en forpliktelse til læring. I 2016 har 6 879 elever deltatt på ulike undervisningsopplegg i regi av stiftelsen, inkludert Gestapokjellerens nyåpnede utstilling «Brennpunkt Arkivet». Undervisningen tematiserer blant annet rasisme, menneskerettigheter og jødeforfølgelse, og fokuserer på verdier som demokrati, menneskerettigheter og menneskeverd. Registrert totalt besøkstall i 2016 var 7 267.

Gjennom tverrfaglig forskning søker stiftelsen svar på problemstillinger knyttet til samfunnets beredskap overfor historiske og nåtidige former for radikalisering, antidemokratiske strømninger og menneskeforakt. Kunnskapen brukes i forebyggende og holdningsskapende arbeid, historieformidling og undervisning, og bidrar til læring, minne og kritisk refleksjon. Som en del av forskningsinnsatsen samarbeider senteret med Universitetet i Agder om to phd-prosjekter. Fra 2016 har stiftelsen fått ansvar for å utvikle et nasjonalt register over krigsseilerne og økt tilskudd til arbeidet med dette i Norsk senter for krigsseilerhistorie. «Plattform» er fra samme år et samarbeid med KS Agder og fylkenes 30 kommuner samt Agder Politidistrikt om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. Arbeidet med fred, demokrati og menneskerettigheter er fra 2017 styrket gjennom overdragelse av virksomheten til Stiftelsen Internasjonalt Hus' virksomhet, som var lokalisert i Stavanger.

Stiftelsen Arkivet har hatt og har flere internasjonale prosjekt med samarbeidspartnere blant annet i Sverige, Tyskland, Polen, Tsjekkia, Kambodsja, Sør-Afrika og Kina.

Nansen Fredssenter

I 2010 gikk Nansen Dialog sammen med Norsk Fredssenter for å skape Nansen Fredssenter, en selvstendig virksomhet under stiftelsen Nansenskolen. Nansen Fredssenter har over 20 års erfaring med dialogundervisning og dialogfasilitering, fredsundervisning og opplysningsarbeid for fred.

Nansen Fredssenters arbeid er et praktisk bidrag til å bygge broer på tvers av etniske, kulturelle, politiske og sosiale skillelinjer, og dermed styrke sosiale bånd, gjøre konfliktsituasjoner mer håndterbare og redusere spenninger mellom grupper og enkeltmennesker. Senteret tilbyr kurs, helgesamlinger, seminarer og foredrag for ulike målgrupper i Norge og internasjonalt. I 2016 nådde Nansen Fredssenter ut til 8 022 personer, av disse var 320 barn og unge i Norge. Nansen Fredssenter arbeider i Norge med å formidle kunnskap og kompetanse om dialog i norske skoler, høgskoler, folkehøgskoler, universiteter og til ansatte i offentlig sektor for å forebygge og håndtere konflikter.

Internasjonalt arbeider Nansen Fredssenter med opplæring i dialog og konflikthåndtering, og med å fasilitere dialog. Erfaringene fra feltarbeid i land som Irak, Kenya, Ukraina, Afghanistan, Slovakia, Polen og Colombia bidrar til å utvikle dialogmetodikken. Vekselvirkningen mellom arbeid i felt og arbeidet i Norge er essensiell for senterets funksjon og suksess. Senteret inkluderer diaspora fra noen av disse landene i sin virksomhet her i Norge og internasjonalt.

Med dialogseminarer som fremste virkemiddel har senteret drevet forsoningsarbeid i etnisk delte samfunn som fortsatt har interne konflikter etter krigene på Balkan på 90-tallet. På Balkan har Nansen Fredssenter spesielt støttet utviklingen av integrert utdanning gjennom seminarer for lærere, foreldre, studenter og lokale politikere i regionen.

Nansen Fredssenter arbeider også med dokumentasjon og kunnskapsformidling om dialogens virkemåte, effekt og muligheter. Formidlingen skjer gjennom foredrag, presentasjoner, undervisningsarbeid samt egne publikasjoner og nettsider. Nansen Fredssenter har etablerte kontaktflater med ulike FN-organisasjoner, Europarådet, nasjonale myndigheter og samarbeider nært med en rekke aktører innenfor satsningsområdene til senteret.

En viktig del av arbeidet til Nansen Fredssenter er fredsundervisning. Senteret tilbyr kurs, helgesamlinger og seminarer for ulike målgrupper nasjonalt og internasjonalt. Senteret har også et aktivt nettverk i diasporamiljøene som bidrar til kurs- og foredragsvirksomheten. Denne aktiviteten har også medvirket i den nasjonale dugnaden for å møte den nye flyktningsituasjonen. Ved siden av kursene er dokumentasjon og formidling viktige deler av virksomheten. Dette skjer gjennom foredrag og undervisningsarbeid.

Narviksenteret

Stiftelsen Narviksenteret driver forskning, dokumentasjon og formidling knyttet til krig, konflikt, menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett, med særlig fokus på krigs- og okkupasjonshistorien i Nordområdene.

Stiftelsen ble etablert etter initiativ av Nordnorsk Fredssenter, Nordland Røde Kors Krigsmuseum og Narvik kommune i 2009. Slaget om Narvik i 1940 og de påfølgende krigs- og okkupasjonsårene er blant de mest dramatiske i norsk historie. Både Nordland Røde Kors Krigsmuseum (1964) og Nordnorsk fredssenter (1995) ble opprettet på grunn av krigen. Narviksenteret har overtatt driften fra begge disse organisasjonene og viderefører nå driften fra nye lokaler i Narvik. Dette gjøres dels gjennom de nye utstillingene om andre verdenskrig i nord og generelle spørsmål knyttet til krig og konflikt i Narvik Krigsmuseum og dels gjennom ulike tiltak regionalt, nasjonalt og internasjonalt. I 2016 hadde Narviksenteret ca. 10 årsverk.

På grunn av de store avstandene i landsdelen arrangerer Narviksenteret undervisningsopplegg i skolene i alle de tre nordnorske fylkene, vandreutstillinger og formidlingsarbeid mot lokalhistorielag og andre interesserte. Senteret arbeider sammen en rekke myndigheter og organisasjoner for å formidle og dokumentere krigsminner i hele landsdelen, blant annet gjennom et samarbeid med Riksantikvaren, Nordland fylkeskommune og russiske forskere knyttet til leirene for sovjetiske fanger langs Nordlandsbanen.

Stiftelsen er Nord-Norges største aktør i det europeiske utvekslingsprogrammet Aktiv Ungdom og deltar aktivt i holdningsskapende arbeid i inn- og utland. I 2016 var Narviksenteret involvert i felles prosjekter og utvekslinger med deltakere og organisasjoner fra 19 ulike nasjoner.

Senteret har et formalisert samarbeid med UIT – Norges arktiske universitet og Nord universitet og samarbeider blant annet om forskning på andre verdenskrig.

I 2016 hadde Narviksenteret og museet til sammen 21 365 besøkende. I disse tallene ligger spesiell oppfølging av 2 384 skoleelever og 1 576 personell fra militære avdelinger. Det har også blitt arrangert pedagogiske opplegg for studentgrupper fra universitet og høgskoler.

Det europeiske Wergelandsenteret (EWC)

Det Europeiske Wergelandsenteret (*The European Wergeland Centre*) er en stiftelse som ble opprettet i 2008 i samarbeid mellom Norge og Europarådet. EWC er et ressurssenter for opplæring i demokratisk medborgerskap, menneskerettigheter og interkulturell forståelse for alle de 47 medlemsstatene i Europarådet, herunder Norge. EWC åpnet i februar 2009, og er lokalisert i Oslo.

EWCs primære målgrupper er politikkutformere og profesjonsutøvere i utdanningssektoren inkludert høyere utdanning. Senterets aktiviteter når også elever, studenter, foreldre, sivilsamfunnsaktører, lokale myndigheter og andre personer i eller med relasjon til utdanningsfeltet.

Viktige tema for EWCs arbeid er demokratisk kompetanse, demokratisk medborgerskap, menneskerettigheter og konsolidering av det europeiske verdifellesskap i møte med demokratiske utfordringer som diskriminering og rasisme, intoleranse, hatefulle ytringer og hatkriminalitet, ekstremisme og radikalisering.

I 2016 var ca. 40 000[4] skoleledere, lærere, elever, foreldre og andre personer fra 26 land involvert i opplæringsaktiviteter gjennom EWCs programmer. Av disse fikk 4 188 personer opplæring direkte av EWC i kursvirksomhet med varighet mellom 3 og 10 dager.

EWC har i samarbeid med 22. juli-senteret og Utøya etablert et nasjonalt opplæringstilbud om 22. juli og demokratilæring. Målgruppene for dette tilbudet er skoleelever og lærere fra hele landet. Tilbudet ble utprøvd i 2016, og cirka 900 elever, lærere og foreldre var involvert. Tilbudet skal utvides i 2017 til å inkludere internasjonale aktører. Blant annet vil EWC gjennomføre seminar for nordiske skoleledere og lærere på Utøya som del av programmet for Norges formannskap i Nordisk Ministerråd, og workshops for unge nettaktivister fra 16 europeiske land om mot-narrativer til hatprat i samarbeid med Europarådets No Hate Speech Movement.

EWC samarbeider med de andre freds- og menneskerettighetssentrene i Norge om dette og andre prosjekter, som f.eks. Dembra.

[4] Tallet er basert på egenrapportering i de ulike programmene.

Raftostiftelsen

Festforestilling Raftostiftelsen. Foto: Johannes

Engasjementskort Raftostiftelsen. Foto: Magnus Skrede

Raftostiftelsen ble etablert i 1987 til minne om professor i økonomisk historie Thorolf Rafto (1922-1986), for å fortsette Raftos arbeid med menneskerettigheter. Stiftelsen har tre kjernevirksomheter: å dele ut den årlige Raftoprisen, oppfølging av prismottakere, og undervisning i demokrati og menneskerettigheter.

I 2016 deltok til sammen 7 437 personer på Raftostiftelsens arrangementer og undervisningsopplegg. Av disse var 3 000 elever i grunnopplæringen. Raftostiftelsen har i 2017 et basistilbud på fem undervisningspakker for ungdomsskole og seks for videregående. I tillegg har stiftelsen noen større undervisningsprosjekter. Ett av disse er undervisningsprogrammet *Fremtidspiloten* som handler om menneskerettigheter, samfunnsansvar, klima og sosial innovasjon. Raftostiftelsen er også partner med Wergelandsenteret på prosjektet Demokratilæring på Utøya der ungdomsskoler fra hele landet kan delta. Stiftelsen har to faste lærerkurs i året for videregående skoler, i tillegg har de sammen med RVTS Vest utviklet en kursmodell for lærere om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. I 2015 startet Raftostiftelsen arbeidet med å internasjonalisere undervisningen.

Raftostiftelsen utvikler og produserer eget undervisningsmateriell. Øvelsen Demokratikaken ligner på et brettspill, og trener dybdeforståelse av hva et demokrati består av. Øvelsen er oversatt til engelsk, arabisk, tigrinja og vietnamesisk. Den brukes aktivt av flere eksilmiljøer rundt om i verden, og er eksempel på hvordan to av deres kjernevirksomheter bindes sammen.

I tillegg til direkte støtte til prismottakere, har Raftostiftelsen et omfattende internasjonalt arbeid med prosjekter i samarbeid med prismottakere, med sentrale tema som «kvinners rettigheter i Midtøsten, Nord-Afrika og Asia», «hvordan bekjempe hatefulle ytringer og verne ytringsfrihet» og «næringslivets samfunnsansvar knyttet til menneskerettigheter». Prosjektene omfatter kursing, kapasitetsbygging, lobbying og arbeid med sikkerhet for prismottakerne. Senteret har også en kampanje i sosiale medier mot homofobi; #tacklehomophobia

Raftostiftelsen har et godt nettverk av skoler og gode kontakter på kommunalt- og fylkeskommunalt nivå. Rafto har ansvar for gjennomføring av Dembra i Vest og har inngått samarbeid med Høgskolen på Vestlandet (HVL), der de henter inn kompetanse på implementering og utviklingsarbeid på skoler herfra. Målet er at lærerne utvikler egen undervisning og annen praksis på skolene i tråd med Dembra-prinsippene. Fagsamarbeid med HVL om fagspesifikke kurs er også en tilleggskomponent som Rafto har lagt til Dembra-prosjektet for gjennomføring i vest. Dette for å tilby dypere kursing for faglærerne i flere fag, i tillegg til prosjektgruppen på hver skole. Kursene utvikles av didaktikkforskere med relevant kompetanse, på oppdrag av og i samarbeid med Raftostiftelsens undervisningsavdeling.

Arbeid med barn og unge

Narviksenteret. Foto: Giovanna Nizerro

Forsknings- eller erfaringsbasert undervisning er en sentral del av virksomheten ved alle sentrene og en av betingelsene for statlig tilskudd. Sammen utgjør sentrene et «faglig nettverk som utvikler didaktisk kompetanse om menneskerettigheter, demokrati og historie og samtid». Seks av sentrene mottar jevnlig besøk av skoleklasser som er den viktigste målgruppen, og en del tilbyr opplegg gjennom den kulturelle skolesekken. EWC retter seg i større grad mot voksne på utdanningsfeltet, slik som lærerutdannere, lærere, rektorer og forskere, men også elevgrupper. Raftostiftelsen utvikler demokrati og menneskerettighetsundervisning med mål om at elevene skal føle nærhet til saker som ofte er geografisk lang borte. Raftostiftelsen tilbyr ulike undervisningspakker til skoleklasser tilpasset mellomtrinnet, ungdomsskolen og videregående skole.

Sentrene har årlig mange besøkende, med noen svingninger fra år til år, som blant annet skyldes variasjon i seminarvirksomhet, og at det varierer hvor mange arrangementer som avholdes hvert år. Tabell 1 og 2 gir en oversikt over utviklingen i antall besøkende de siste tre årene. Antall elever som besøker sentrene årlig er ikke sammenlignbare med hverandre, da noen av sentrene kun rapporterer på antall elever, mens andre sentre også inkluderer andre grupper, slik som lærere og studenter. Alle tall er basert på egenrapportering og det varierer noe hvem som inkluderes i tallene. Noen av sentrene har inkludert studenter i rapporteringen av elever, som medfører at tallgrunnlaget ikke er sammenlignbart.

EWCs aktiviteter skjer for det meste internasjonalt, og majoriteten av antall deltakere har derfor ikke besøkt senteret. I Norge har EWC i større grad mottatt besøkende etter at senteret flyttet til nye lokaler i 2015, men senterets mandat og opplæringstilbud er i motsetning til de andre fredssentrene ikke knyttet til EWCs lokalitet.

Falstadsenteret og Narviksenteret har i tillegg til elever i grunnopplæringen og studenter besøk av grupper med behov for spesielt tilrettelagte tilbud. Disse er grupper knyttet til voksenopplæring for flyktninger og innvandrere, enslige asylsøkere, unge med psykiske lidelser, personer i Kriminalomsorgen og grupper med spesielle arbeidstreningstilbud.

Tabell 1. Antall elever

	2014	2015	2016
HL-senteret	6 985	6 340	7 597
Falstadsenteret	5 604	6 314	6 621
Stiftelsen Arkivet	5 840	6 737	6 879
Nansen Fredssenter	222	320	320
Narviksenteret	2 614	3 457	2 384
Raftostiftelsen	1 851	2 291	3 056

Tabell 2. Antall besøkende totalt

	2014	2015	2016
HL-senteret	31 382	34 815	38 354
Falstadsenteret	12 284	12 006	13 697
Stiftelsen Arkivet	6 109	7 081	7 267
Nansen Fredssenter	7 159	4 300	8 022
Narviksenteret	22 061	23 506	21 365
Raftostiftelsen	3 420	4 943	7 437

Samlet sett har sentrene[5] rundt 25 000 elever på besøk årlig. Sentrene påpeker at deres bidrag er en del av skolens samfunnsoppdrag, og deres uavhengige posisjon gir mulighet for å «utvikle undervisning som utfordrer det etablerte» og fostre kritiske elever og lærere. På undervisningssiden har sentrene i fellesskap etablert *Nasjonalt nettverk for holdningsskapende formidling*. Statens satsing på freds- og menneskerettighetssentrene er medvirkende til at Norge kan oppfylle sine forpliktelser med henhold til opplæring av barn og unge i menneskerettighetene.

Sentrenes felles innsats for opplæring av barn og unge i menneskerettighetene bør være et godt utgangspunkt for økt samarbeid mellom sentrene. Et eksempel på et slikt samarbeid er deltagelsen i nevnte Dembra som er et utdanningstilbud rettet mot lærerutdanningsinstitusjoner og skoler, finansiert av Utdanningsdirektoratet. Dembra er et kompetanseutviklingstilbud som bistår skoler i arbeidet med å skape inkluderende fellesskap og å forebygge fordommer og gruppefiendtlighet. Dembra støtter skoler i arbeidet med forestillinger om «de andre» blant lærere og elever – fra fordommer og fremmedfrykt til rasisme, antisemittisme og ekstremisme.

Gjennomføringen av Dembra ble pilotert på Østlandet fra og med 2013. Utvikling og gjennomføring ledes av HL-senteret, og er utviklet i samarbeid med Det Europeiske Wergelandsenteret og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS) ved Universitetet i Oslo. ILS deltok i utviklingen av Dembra, mens lærerutdannere fra Høgskolen i Vest og NTNU deltar også i prosjektet. 27 skoler har hittil deltatt i Dembra. I 2016/17 introduseres Dembra på Vestlandet gjennom Raftostiftelsen og i Midt-Norge gjennom Falstadsenteret.

Et annet eksempel på samarbeid mellom sentrene er programmet "Demokratilæring på Utøya" der EWC samarbeider med Raftostiftelsen om kurs for ungdomsskoleelever og lærere om 22.juli og demokratilæring. Flere andre sentre er planlagt involvert i dette prosjektet.

[5] EWC er ikke medregnet

Forskning- og dokumentasjon

Et viktig fellestrekk ved sentrene er at de samarbeider med andre aktører om forskning og dokumentasjon. HL-senteret har en fast samarbeidsavtale med Universitetet i Oslo, deltar i mange forskningsprosjekter og samarbeider med institusjoner internasjonalt. Et eksempel er forskningsprosjektet *Demokratiets institusjoner i møte med en nazistisk okkupasjonsmakt*, finansiert av Norges forskningsråd som avsluttes i 2017. HL-senteret er en av partnerne i Senter for ekstremismeforskning: Høyreekstremisme, hatkriminalitet og politisk vold (C-REX) og har en rammeavtale med Utenriksdepartementet om overvåkning av menneskerettigheter og utvikling av et minoritetsnettverk.

Falstadsenteret har samarbeidsavtaler med NTNU og Nord Universitet og er involvert i flere større forskningsprosjekter. Falstadsenteret har vært involvert i flere viktige forskningsbidrag til feltet andre verdenskrigs fangehistorie, hvorav kan nevnes anerkjente publikasjoner om sovjetiske krigsfanger i Norge, og til feltet menneskerettighetsundervisning. Narviksenteret samarbeider blant annet med Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske universitet (UiT) om ny forskning rundt andre verdenskrig. I 2016 fikk Narviksenteret sammen med UiT, Institutt for forsvarsstudier og NTNU en tildeling fra Norges Forskningsråd på ca. 20 millioner kroner til det femårige forskningsprosjektet «I en verden av total krig: Norge 1939–1945». Målet er å drive nyskapende forskning på andre verdenskrig i Norge, for å kunne formidle ny og oppdatert kunnskap om både hverdagsliv, angrep og okkupasjon, og hvordan man i ettertiden minnes andre verdenskrig. Formidlingsarbeidet vil bli ledet av Narviksenteret.

Sentrene bidrar også med dokumentasjonsarbeid. Et eksempel er Stiftelsen Arkivet sitt arbeid med å etablere et krigsseilerregister. Stiftelsen mottok bevilgning til etablering av et krigsseilerregister i statsbudsjettet for 2016. Historien om krigsseilerne er en viktig del av Norges nære historie. Krigsseilersenteret formidler forskningsbasert kunnskap, dokumentasjon og krigsseilerinformasjon og vil være viktig kunnskap for fremtidige generasjoner og etterkommere av krigsseilere. Sentrenes historieundervisning- og formidlingsarbeid er også viktig for å forstå bakgrunnen for, og erkjenne betydningen av spenninger og konflikter i vår egen tid. Historieundervisning er også et middel til å kunne ta andres perspektiv – en viktig egenskap i en tid med økende kulturelt mangfold. Narviksenteret har digital publisering i de nye utstillingene sine som gir oppdatert informasjon om statusen for fred og menneskerettigheter i verden, samtidig som det gir en mulighet for å fortelle om nye funn fra forskningsfronten. Falstadsenteret har ansvaret for den nasjonale krigsgravdatabasen.

Nansen Fredssenter dokumenterer sitt arbeid gjennom rapporter om oppdrag og dialogprosesser. Blant disse kan nevnes rapportene "Nansen Center for Peace and Dialogue Activities in Ukraine 2014-2016" og "Midwives for Peace" om dialog-opplæring for jordmødre i Afghanistan. HL-senteret dokumenterer arkivet etter Ruth Maier som er innlemmet i Norges dokumentarv, og er en del av UNESCOs Memory of the World-register.

Internasjonalt arbeid

Foto: Nansen Fredssenter. Dialogundervisning.

Flere av sentrene har et omfattende internasjonalt arbeid, og følger opp om FNs bærekraftsmål 16 - det såkalte fredsmålet - med å redusere- og forebygge konflikt mellom minoritet og majoritet i Norge og i Europa.

Den internasjonale aktiviteten er særlig omfattende for Nansen Fredssenter, Raftostiftelsen og Det Europeiske Wergelandsenteret. Nansen fredssenter har etablert kontaktflater nasjonalt og internasjonalt. Nansen fredssenter arbeider spesielt med kurs i dialog- og konflikthåndtering, og har bidratt i den nasjonale dugnaden for å møte den nye flyktningsituasjonen. Kursene holdes både i Norge og i de landene der senteret har etablert kontakt med offentlige eller private aktører på området. I 2015 hadde senteret aktiviteter på Balkan, i Ukraina og enkelte land i Midtøsten.

Når Raftoprisen tildeles en person eller organisasjon starter et langvarig samarbeidsforhold. Arbeidet med oppfølging av pristildelinger er en sentral del av stiftelsens virksomhet. Dette kan både være direkte støtte til den enkelte prismottaker i dens hjemland eller nettverksbygging og lobbyrunder. Raftostiftelsens oppfølgingsarbeid er særlig knyttet opp mot støtte til prismottakere og menneskerettighetsforkjempere i felt. Stiftelsens nedslagsfelt er globalt. Raftostiftelsen har 30 prismottakere fra 28 land.

De fleste lever ennå i land og områder hvor det er betydelig menneskerettslige utfordringer. Dette kan både være direkte støtte til den enkelte prismottaker i dens hjemland eller internasjonale kampanjer for å sette fokus på prismottakers situasjon og prisens tematikk. Stiftelsen knytter sammen menneskerettighetsaktivister i støttende nettverk som tilbyr sikkerhetstrening og lederutvikling for kvinnelige grasrotaktivister fra Midtøsten, Nord-Afrika og Sørøst-Asia, seminarrekker der stiftelsen kobler aktivister, akademikere og myndighetsrepresentanter om tema knyttet til ytringsfrihet og hatefulle ytringer, samt utvikling av kurs og dilemmatrening til næringslivet om deres menneskerettsansvar.

Det Europeiske Wergelandsenteret er partner av Europarådet, og har et internasjonalt mandat som omfatter alle Europarådets 47 medlemsstater. Våren 2017 har EWC et direkte samarbeid med utdanningsmyndighetene i 12 land om ulike programmer, fra omfattende nasjonale programmer knyttet til pågående utdanningsreformer (Ukraina) til regionale samarbeidsprosjekter (de baltiske landene, Norden, Sørøst-Europa inkludert Balkan, Polen og landene i «Eastern Partnership»). I tillegg samarbeider EWC med utdanningsmyndighetene i land som har konkrete utfordringer, som f.eks. integrering av flyktningbarn i skolen (Hellas) og korrupsjon i utdanning (Kosovo). Videre driver EWC et omfattende program i Russland om demokratisk medborgerskap som

involverer utdanningsinstitusjoner, lokale myndigheter og sivilsamfunnsaktører i 21 føderale regioner.

International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) er eksempel på et internasjonalt samarbeid der flere av sentrene deltar. Den norske delegasjonen til IHRA består av representanter fra Utenriksdepartementet og Kunnskapsdepartementet, i tillegg til HL-senteret og Falstadsenteret. IHRA er et mellomstatlig organ som jobber for å styrke utdanning, erindring og forskning om Holocaust både nasjonalt og internasjonalt samt bekjempe antisemittisme. IHRA har i dag 31 medlemsland, elleve observatørland og syv faste internasjonale partnerorganisasjoner. Medlemslandene forplikter seg til Stockholm-erklæringen[6] og til gjennomføringen av nasjonal politikk og programmer som støtter opp om denne. Et viktig formål med IHRA er å utvikle multilaterale samarbeid på feltet og å dele beste praksis. HL-senteret er gjennom rammeavtale med Utenriksdepartementet faglig rådgiver og koordinator for IHRA-arbeidet.

Falstadsenteret er sammen med NTNU deltager i iC-ACCESS, et HERA-prosjekt[7] hvor det forskes på bruk av moderne teknologi i formidling av konfliktfylte og kontroversielle tema ved europeiske minnesteder. Prosjektet inkluderer bruk av ny digitale verktøy innen utgraving, nye arkivløsninger samt digital gjenskapning av forvunnede leirkonstruksjoner. Prosjektet varer fra 2016-2019, og inkluderer feltarbeid blant annet på Falstad, i Treblinka, Bergen Belsen, Westerbork og Jasenovc.

[6] https://www.holocaustremembrance.com/nn/about-us-stockholm-declaration/erkl%C3%A6ring-fra-stockholms-internasjonale-forum-om-holocaust

[7] HERA - Humanities in the European Research Area er et partnerskap mellom 24 humanioraforskningsråd i Europa og Europa-kommisjonen, med sikte på å etablere humaniora i det europeiske forskningsområdet og i Europakommisjonens rammeprogram.

Utvikling ved fredssentrene

Finansiering

Graden av finansiering over statsbudsjettet varierer sentrene imellom. Tilskuddet fra Kunnskapsdepartementet utgjør hovedfinansieringskilden for alle fredssentrene. Dagens tilskudd er i hovedsak knyttet til sentrenes formidling av demokratiske verdier og holdninger til barn og unge, i tillegg til deres innsats for å styrke fredsarbeid og mellommenneskelig forståelse. HL-senteret og Falstadsenteret mottar støtte til husleie, som følge av at de holder til i fredede bygninger eiet av staten. Det faste statlige tilskuddet til stiftelsene har vært svært stabilt, og flere sentre har fått økning de siste årene. I tillegg har det også blitt bevilget om lag 130 mill. kroner til bygningsinvesteringer ved Narviksenteret, HL-senteret, Falstad-senteret og Stiftelsen Arkivet. Kompetanse Norge forvalter tilskuddene til sentrene med unntak av Wergelandsenteret som forvaltes av Kunnskapsdepartementet, og fører tilsyn med bruken av midlene.

De fleste sentrene får minimum 60% av sine samlede inntekter fra Kompetanse Norge. Alle sentrene, bortsett fra Nansen Fredssenter, mottar i tillegg relativt store tilskudd fra andre offentlige eller private tilskuddsytere. Graden av slike tilskuddsmidler varierer sentrene imellom. HL-senteret, hvor forskningen utgjør en forholdsvis stor del av virksomheten, mottar om lag 13,5 millioner kroner i slike tilskudd. Deler av disse midlene er rettet inn mot spesifikke prosjekter ved HL-senteret.

Tabell 3. Utviklingen i finansieringen av sentrene (i 1 000 kroner)[1]

	2013	2014	2015	2016	2017
HL-senteret	27 604	30 170	31 166	32 070	32 968
Falstadsenteret	16 487	17 064	18 111	18 636	19 158
Stiftelsen Arkivet	6 600	6 831	8 768	10 522	11 434
Nansen Fredssenter	5 490	5 682	5 870	6 040	6 209
Narviksenteret	2 180	2 566	2 652 + 2 000	5 737	6 898
EWC	7 365	7 623	7 875	8 103	8 976
Raftostiftelsen	2 130	2 755	4 846	4 987	5 127

[1] HL- og Falstadsenteret mottar støtte til husleie som følge av at de holder til i fredede bygninger eiet av staten.

Investeringer i lokaler

Narviksenteret flyttet inn i nytt bygg i 2016. Foto: Narviksenteret

Staten har et medansvar for at offentlige forpliktelser til freds- og menneskerettighetssentrenes vernede bygg opprettholdes. I tillegg eier staten (ved Statsbygg) Villa Grande, der HL-senteret holder til, og bygningene til Falstadsenteret ved gamle Falstad leir i Nord-Trøndelag. Disse to sentrene får støtte til husleie.

Kunnskapsdepartementet har bidratt med særskilte investeringer i bygg ved flere sentre de senere årene. Det gjelder blant annet Falstadsenteret, som mottok 1 million kroner i revidert nasjonalbudsjett i 2013 til Kommandantboligen. HL-senteret mottok 20 millioner kroner i Revidert nasjonalbudsjett (RNB) samme år. Narviksenteret flyttet inn i et storslått nybygg i 2016 etter bevilgning på totalt 92, 8 millioner kroner som de mottok i RNB 2013 og 2014. Videre mottok Stiftelsen Arkivet 2 millioner kroner 2013, i tillegg til 15 millioner kroner bevilget i statsbudsjettet for 2016.

En felles strategi for statens innsats for freds- og menneskerettighetssentrene

Sentrene utfyller hverandre temamessig og gir grunnlag for en sammensatt, landsdekkende og helhetlig politikk med internasjonale samarbeidsrelasjoner på området. Felles målformuleringer må imidlertid også ivareta bredden og ulikheten i de konkrete arbeidsoppgavene mellom sentrene.

Freds- og menneskerettighetssentrene skal utvikle kunnskap på sine respektive mandatfelt, og gjennom sin kunnskapsformidling og holdningsfremmende virksomhet medvirke til å styrke demokrati, fred og menneskerettighetene. Forsknings- eller erfaringsbasert undervisning er en sentral del av virksomheten ved alle sentrene. Sentrenes oppgaver knyttet til dagsaktuelle utfordringer, slik som undervisning som skal forebygge og motvirke antisemittisme og hatefulle ytringer, kan knyttes til læreplanens nye, overordnede del. Under *Demokrati og medborgerskap* står det at elevene skal stimuleres til samfunnsdeltakelse på ulike arenaer og i lokalsamfunnet[8]. Under *Et inkluderende læringsmiljø* står det at skolen kan ta i bruk forskjellige arenaer for læring.

Ulike former for lokalt, nasjonalt og internasjonalt samarbeid med aktører i organisasjons- og arbeidsliv kan forankre elevenes læring i aktuelle spørsmål og autentiske sammenhenger. Lokalmiljøets og samfunnets engasjement kan bidra positivt til skolens utvikling. Slik sett er sentrenes bidrag en del av skolens samfunns- og dannelsesoppdrag, og deres uavhengige posisjon gir mulighet for å utvikle undervisning som utfordrer det etablerte, og som gir kritiske elever og lærere.

Statens satsing på freds- og menneskerettighetssentrene er medvirkende til at Norge kan oppfylle sine forpliktelser med henhold til opplæring av barn og unge om, gjennom og for menneskerettigheter, jf. FNs deklarasjon om menneskerettighetsundervisning. Sentrene har et stort ansvar for kunnskapsutvikling og holdningsfremmende opplæring av barn og unge finansiert av offentlige midler. Sentrene er gjennom offentlig finansiering underlagt visse føringer, men som autonome stiftelser er det viktig at de har stor grad av frihet i valg av innhold, arbeidsmetoder og arbeidsform.

[8] Ny Overordnet del av læreplanen ferdigstilles høsten 2017. Referansen er basert på høringsversjon av mars 2017.

Staten sitt bidrag til at Norge oppfyller sine forpliktelser er følgende:

- bidra til at freds- og menneskerettighetssentrene kan tilby opplæring av barn og unge i menneskerettigheter og demokrati.

- bidra til å sikre stabil økonomi for de etablerte freds- og menneskerettighetssentrene.

- bidra til å videreutvikle kontakt mellom sentrene gjennom en årlig konferanse.

- sørge for at offentlige forpliktelser til freds- og menneskerettighetssentrenes vernede bygg opprettholdes.

Freds- og menneskerettighetssentrene skal bidra ved å:

- arbeide med forskning, dokumentasjon og formidling innenfor områdene demokrati, fred og menneskerettigheter, krig, minoriteter og folkemord. Gjennom sitt virke skal de synliggjøre historien på området og styrke fredsarbeid og mellommenneskelig forståelse.

- med utgangspunkt i historiske og aktuelle utfordringer særlig rette sitt opplærings- og formidlingsarbeid mot barn og unge for å styrke menneskerettigheter og toleranse.

- styrke kompetanse om menneskerettigheter for voksne som arbeider med barn og unge og gi dem pedagogiske verktøy som bidrar til å styrke formidlingen.

- utfylle hverandre og innrette sin virksomhet og utføre sine oppgaver innenfor et landsdekkende og et internasjonalt perspektiv.

I dette arbeidet skal sentrene bl.a. legge vekt på å:

- utnytte og videreutvikle det faglige samarbeidet mellom sentrene.

- samarbeide med relevante nasjonale og internasjonale aktører.

- styrke forskningen og forsøks- og utviklingsarbeidet med særlig sikte på formidling og holdningsskapende tiltak rettet mot barn og unge.

Sentrene vil selv avklare samarbeidsområder og utvikle samarbeidsarenaer. Mulige samarbeidsområder for sentrene kan være:

- utvikling av ulike former for samarbeid om infrastrukturløsninger.

- utvikling av felles kurs ved sentrene.

- kvalitetssikre formidlingsarbeidet gjennom felles kompetanseheving, erfaringsutveksling og informasjonsdeling.

- utvikling av god kvalitet på digitale læringsressurser.

- felles forskning og forsøks- og utviklingsarbeid.

Utgitt av: Kunnskapsdepartementet

Publikasjonskode: F-4439
Omslagsfoto: Narviksenteret. Foto: Giovanna Nizerro

Design: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon 09/2017